

Krøblingen

Der var en gammel herregård med unge, prægtige herregårdsfolk. Rigdom og velsignelse havde de, fornøje sig ville de, og godt gjorde de. Alle mennesker ville de gøre glade som de selv var det.

Juleaften stod et dejligt pyntet juletræ i den gamle riddersal, hvor da ilden brændte i kaminerne, og der var hængt grankviste om de gamle skilderier. Her samledes herskabet og gæsterne, der blev sang og dans.

Tidligere på aftenen var allerede juleglæde i folkestuen. Også her stod et stort grantræ med tændte røde og hvide lys, små dannebrogflag, udklippede svaner og fiskenet af broget papir fyldt med »godtgodter«. De fattige børn fra sognet var indbudt, hver havde sin mor med. Hun så ikke meget hen til træet, hun så hen til julebordene hvor der lå uldent og linned, kjoletøj og buksetøj. Ja, derhen så mødrene og de voksne børn, kun de bitte små strakte hænderne mod lysene, flitterguldet og fanerne.

Hele den forsamling kom tidligt på eftermiddagen, fik julegrød og gåsesteg med rødkål. Når så juletræet var set, og gaverne uddelt, fik hver et lille glas punch og æblefyldte æbleskiver. De kom hjem i deres egen fattige stue, og der blev talt om »den gode levemåde«, det vil sige fødevarerne, og gaverne blev endnu en gang rigtigt beset.

Der var nu Have-Kirsten og Have-Ole. Gift med hinanden havde de huset og det daglige brød ved at luge og grave i herregårdshaven. Hver julefest fik de deres gode del af foræringerne. De havde også fem børn, alle fem blev klædt op af herskabet.

»Det er godtgørende folk, vort herskab!« sagde de. »Men de har da også råd til det, og de har fornøjelse deraf!«

»Her er kommet gode klæder at slide for de fire børn,« sagde Have-Ole. »Men hvorfor er her ikke noget til krøblingen? Ham plejer de dog også at betænke skønt han ikke er med ved gildet.«

Det var det ældste af børnene de kaldte »krøblingen«, han havde ellers navnet Hans.

Som lille var han det flinkeste og livligste barn, men så blev han med ét »slat i benene«, som de kaldte det, han kunne ikke stå eller gå, og nu lå han til sengs på femte år.

»Ja, noget fik jeg jo også til ham!« sagde moren. »Men det er ikke noget videre, det er bare en bog han kan læse i.«

»Den skal han ikke blive fed af!« sagde faren.

Men glad ved den blev Hans. Han var en rigtig opvakt dreng der gerne læste, men brugte også sin tid til arbejde, for så vidt som han, der altid måtte ligge til sengs, kunne gøre gavn. Han var nævenyttig, brugte sine hænder, strikkede uldstrømper, ja, hele sengetæpper. Fruen på gården havde rost og købt dem.

Det var en eventyrbog Hans havde fået, i den var meget at læse, meget at tænke over.

»Den er ikke til noget slags nytte her i huset!« sagde forældrene. »Men lad ham læse, så går den tid, han kan ikke altid binde hoser!«

Foråret kom, blomster og grønt begyndte at spire, ukrudt med, som man jo nok kan kalde nælderne, uagtet der står så kønt om dem i salmen:

»Gik alle konger frem i rad,
i deres magt og vælde,

de mægted' ej det mindste blad
at sætte på en nælde.«

Der var meget at gøre i herregårdshaven, ikke blot for gartneren og hans lærlinger, men også for Have-Kirsten og Have-Ole.

»Det er et helt slid!« sagde de, »og har vi så revet gangene og fået dem rigtigt pæne, så trædes de straks ned igen. Her er et rykind med fremmede på herregården. Hvor det må koste! Men herskabet er rige folk!«

»Det er løjerligt fordelt!« sagde Ole. »Vi er alle Vorherres børn, siger præsten. Hvorfor da sådan forskel?«

»Det kommer fra syndefaldet!« sagde Kirsten.

Derom talte de igen om aftenen, hvor Krøbling-Hans lå med eventyrbogen.

Trange kår, slid og slæb, havde gjort forældrene hårde i hænderne men også hårde i deres dom og mening. De kunne ikke magte den, ikke klare den, og talte sig nu mere gnavne og vrede.

»Somme mennesker får velstand og lykke, andre kun fattigdom! Hvorfor skal vore første forældres ulydighed og nysgerrighed gå ud over os? Vi havde ikke båret os således ad som de to!«

»Jo, vi havde!« sagde lige med et Krøbling-Hans. »Det står alt sammen her i denne bog!«

»Hvad står i bogen?« spurgte forældrene.

Og Hans læste for dem det gamle eventyr om brændehuggeren og hans kone: De skændte også over Adams og Evas nysgerrighed, der var skyld i deres ulykke. Så kom landets konge forbi. »Følg hjem med!« sagde han, »så skal I få det lige så godt som jeg, syv retter mad og en skueret. Den er i lukket terrin, den må I ikke røre, for så er det forbi med herrelivet!« »Hvad kan der være i terrinen?« sagde konen. »Det kommer ikke os ved!« sagde manden. »Ja, jeg er ikke nysgerrig!« sagde konen, »jeg gad bare vide hvorfor vi ikke tør løfte låget. Der er vist noget delikat!« »Bare der ikke er nogen mekanik ved!« sagde manden, »sådan et pistolskud der knalder af og vækker hele huset!« »Eja!« sagde konen og rørte ikke ved terrinen. Men om natten drømte hun at låget selv løftede sig, der kom en duft af den dejligste punch, som man får den ved bryllupper og begravelser. Der lå en stor sølvskilling med indskrift: »Drikker I af denne punch, så bliver I de to rigeste i verden, og alle andre mennesker bliver stoder!« – og så vågnede konen i det samme og fortalte manden sin drøm. »Du tænker for meget på den ting!« sagde han. »Vi kan jo lette med lempe!« sagde konen. »Med lempe!« sagde manden. Og konen løftede ganske sagte låget. Da sprang der to små vævre mus ud, og væk var de i et musehul. »Godnat!« sagde kongen. »Nu kan I gå hjem og lægge eder i eders eget. Skænd ikke mere på Adam og Eva, I selv har været lige så nysgerrige og utaknemmelige!« – –

»Hvorfra er den historie dér kommet i bogen?« sagde Have-Ole. »Det er ligesom den skulle gælde os. Den er meget til eftertænkning!«

Næste dag gik de igen på arbejde. De blev ristede af solen og våde til skindet af regnvejret. Inde i dem var gnavne tanker, dem tyggede de drøv på.

Det var endnu lys aften hjemme, de havde spist deres mælkegrød.

»Læs for os igen historien om brændehuggeren,« sagde Have-Ole.

»Der er så mange yndelige i den bog,« sagde Hans. »Så mange I ikke kender!«

»Ja, dem bryder jeg mig ikke om!« sagde Have-Ole. »Jeg vil høre den jeg kender.«

Og han og konen hørte den igen.

Mere end én aften kom de tilbage til den historie.

»Rigtigt klare mig det hele kan den dog ikke,« sagde Have-Ole. »Det er med menneskene som med sødmælk, den skørner, nogle bliver til fin skøroost og andre til den tynde, vandede valle! Somme folk har lykke i enhver ting, sidder til højboards alle dage og kender hverken sorg eller savn!«

Det hørte Krøbling-Hans. Sølle var han i benene, men kløgtig i hovedet. Han læste op for dem af eventyrbogen, læste om »Manden uden sorg og savn«. Ja, hvor var han at finde, og findes måtte han:

Kongen lå syg og kunne ikke helbredes uden ved at blive iført den skjorte som var blevet båret og slidt på kroppen af et menneske der i sandhed kunne sige at han aldrig havde kendt sorg eller savn.

Bud blev sendt til alle verdens lande, til alle slotte og herregårde, til alle velstående og glade mennesker, men når man rigtig frittede ud, havde dog hver af dem prøvet sorg og savn.

»Det har jeg ikke,« sagde svinehyrden der sad på grøften, lo og sang. »Jeg er det lykkeligste menneske!«

»Giv os da din skjorte,« sagde de udsendte, »den skal du få betalt med et halvt kongerige.« Men han havde ingen skjorte og kaldte sig dog det lykkeligste menneske.

»Det var en fin karl!« råbte Have-Ole, og han og hans hustru lo som de ikke havde leet i år og dag.

Da kom skoleholderen forbi.

»Hvor I er fornøjede!« sagde han, »det er sjældent nyt her i huset. Har I vundet en ambe i lotteriet?«

»Nej, det er ikke af det slags,« sagde Have-Ole. »Det er Hans der læste for os af eventyrbogen, han læste om »Manden uden sorg og savn«, og den karl han havde ingen skjorte. Det tør op for øjnene når man hører sligt, og det af en trykt bog. Hver har nok sit læs at trække, man er ikke ene om det. Heri er altid en trøst!«

»Hvorfra har I den bog?« spurgte skoleholderen.

»Den fik vor Hans ved juletid for over et år siden. Herskabet gav ham den. De ved han har sådan lyst til læsning og er jo krøbling! Vi havde dengang hellere set at han havde fået to blårlærredsskjorter. Men bogen er mærkelig, den kan ligesom svare på ens tanker!«

Skoleholderen tog bogen og åbnede den.

»Lad os få den samme historie igen!« sagde Have-Ole, »jeg har den endnu ikke rigtig inde. Så må han også læse den anden om brændehuggeren!«

De to historier var og blev nok for Ole. De var som to solstråler ind i den fattige stue, ind i den forkuede tanke som lod dem være tvære og gnavne.

Hans havde læst den hele bog, læst den mange gange. Eventyrene bar ham ud i verden, der hvor han jo ikke kunne komme da benene ikke bar ham.

Skoleholderen sad ved hans seng. De talte sammen, og det var fornøjeligt for dem begge to. Fra den dag kom skoleholderen oftere til Hans når forældrene var på arbejde. Det var som en fest for drengen hver gang han kom. Hvor lyttede han efter hvad den gamle mand fortalte ham om jordens størrelse og mange lande, og at solen var dog næsten en halv million gange større end jorden og så langt borte at en kanonkugle i sin fart brugte fra solen til jorden hele femogtyve år, mens lysstrålerne kunne nå jorden i otte minutter.

Om alt dette ved nu hver dygtig skoledreng besked, men for Hans var det nyt og endnu vidunderligere end alt hvad der stod i eventyrbogen.

Skoleholderen kom et par gange om året til bords hos herskabet, og ved en sådan lejlighed fortalte han hvilken betydning eventyrbogen havde i det fattige hus, hvor alene to historier i den var blevet til vækkelse og velsignelse. Den svagelige, flinke, lille dreng havde ved sin læsning bragt eftertanke og glæde i huset.

Da skoleholderen tog hjem fra herregården, trykkede fru en ham et par blanke sølvdalere i hånden til lille Hans.

»De må far og mor have!« sagde drengen da skoleholderen bragte ham pengene.

Og Have-Ole og Have-Kirsten sagde: »Krøbling-Hans er dog også til gavn og velsignelse!« Et par dage efter, forældrene var ved arbejde på herregården, holdt herskabsvognen udenfor. Det var den hjertensgode frue som kom, glad over at hendes julegave var blevet til sådan trøst og fornøjelse for drengen og forældrene.

Hun medbragte fint brød, frugt og en flaske sød saft, men hvad der var endnu fornøjeligere, hun bragte ham i forgyldt bur en lille sort fugl der kunne fløjte ganske yndeligt. Buret med fuglen blev sat op på den gamle dragkiste et stykke fra drengens seng, han kunne se fuglen og høre den. Ja, folk helt ude på landevejen kunne høre dens sang.

Have-Ole og Have-Kirsten kom først hjem efter at fru en var kørt bort. De fornemmede hvor glad Hans var, men syntes dog at der kun var besværlighed ved den gave der var givet.

»Rige folk tænker nu ikke så vidt om!« sagde de. »Skal vi nu også have den at passe? Krøbling-Hans kan jo ikke gøre det. Enden bliver at katten tager den!«

Otte dage gik, der gik endnu otte. Katten havde i den tid mange gange været i stuen uden at skræmme fuglen, endsige at gøre den fortræd. Da hændte der sig en stor begivenhed. Det var eftermiddag, forældrene og de andre børn var på arbejde, Hans ganske alene. Eventyrbogen havde han i hånden og læste om fiskerens kone der fik alle sine ønsker opfyldt. Hun ville være konge, det blev hun, hun ville være kejser, det blev hun, men så ville hun være den gode Gud – da sad hun igen i muddergrøften hun var kommet fra.

Den historie havde nu slet ingen hentydning til fuglen eller katten, men det var just den historie han læste i da begivenheden indtraf, det huskede han altid siden.

Buret stod på dragkisten, katten stod på gulvet og så stift med sine grøngule øjne op på fuglen. Der var noget i kattens ansigt, som om den ville sige til fuglen: »Hvor du er yndig! Jeg gad æde dig!«

Det kunne Hans forstå, han læste det lige ud af kattens ansigt.

»Væk, kat!« råbte han. »Vil du se til at komme ud af stuen!«

Det var som den tog sig sammen til at springe.

Hans kunne ikke nå den, havde ikke andet at kaste efter den end sin kæreste skat, eventyrbogen. Den kastede han, men bindet sad løst, det fløj til én side, og bogen selv med alle sine blade fløj til en anden side. Katten gik med langsomme trin lidt tilbage i stuen og så på Hans ligesom den ville sige:

»Bland dig ikke i den sag, lille Hans! Jeg kan gå, og jeg kan springe, du kan ingen af delene!«

Hans holdt øje med katten og var i stor uro. Fuglen blev også urolig. Intet menneske var der at kalde på, det var som om katten vidste det. Den lavede sig igen til at springe. Hans viftede med sit sengetæppe, hænderne kunne han bruge, men katten brød sig ikke om

sengetæppet, og da også det var kastet efter den uden nytte, satte den i ét spring op på stolen og ind i vindueskarmen, her var den fuglen nærmere.

Hans kunne fornemme sit eget varme blod i sig, men det tænkte han ikke på, han tænkte kun på katten og fuglen. Ude af sengen kunne drengen jo ikke hjælpe sig, stå på benene kunne han ikke, gå endnu mindre. Det var som om hans hjerte vendte sig inden i ham da han så katten springe fra vinduet lige hen på dragkisten, stødte til buret så at det væltede. Fuglen flagrede forvildet om derinde.

Hans gav et skrig, der gik et ryk i ham, og uden at tænke derved sprang han ud af sengen, hen mod dragkisten, rev katten ned og holdt fast i buret hvor fuglen var som i stor forfærdelse. Han holdt buret i hånden og løb med det ud ad døren ud på vejen.

Da strømmede tårerne ham ud af øjnene. Han jublede og råbte ganske højt: »Jeg kan gå! Jeg kan gå!«

Han havde fået sin førlighed igen; sligt kan hænde, og med ham hændte det.

Skoleholderen boede tæt ved, til ham løb han ind på sine bare fødder kun i skjorte og trøje og med fuglen i buret.

»Jeg kan gå!« råbte han. »Herre, min Gud!« og han hulkede i gråd af bare glæde.

Og glæde blev der i huset hos Have-Ole og Have-Kirsten. »Gladere dag kan vi ikke opleve!« sagde de begge to.

Hans blev kaldt op på herregården, den vej havde han ikke gået i mange år. Det var som om træerne og nøddebuskene, dem han så godt kendte, nikkede til ham og sagde: »Goddag, Hans! Velkommen herude!« Solen skinnede ham ind i ansigtet, lige ind i hjertet.

Herskabet, de unge, velsignede herregårdsfolk, lod ham sidde hos sig og så lige så glade ud som om han kunne have været af deres egen familie.

Gladest var dog herskabsfruen som havde givet ham eventyrbogen, givet ham den lille sangfugl, den var nu rigtignok død, død af skrækken, men den havde været ligesom midlet til hans helbredelse, og bogen havde været ham og forældrene til vækkelse. Den havde han endnu, den ville han gemme og læse, om han blev nok så gammel. Nu kunne han også være dem hjemme til gavn. Han ville lære et håndværk, helst blive bogbinder, »thi,« sagde han, »så kan jeg få alle nye bøger at læse!«

Ud på eftermiddagen kaldte herskabsfruen begge forældrene op til sig. Hun og hendes husbond havde talt sammen om Hans. Han var en from og flink dreng, havde læselyst og nemme. Vorherre er altid for en god sag.

Den aften kom forældrene rigtig glade hjem fra gården, især Kirsten, men ugedag efter græd hun, for da rejste lille Hans. Han var kommet i gode klæder, han var en god dreng, men nu skulle han over det salte vand, langt bort, sættes i skole, en latinsk, og der ville gå mange år før de så ham igen.

Eventyrbogen fik han ikke med, den ville forældrene beholde til minde. Og far læste tit i den, men aldrig uden de to historier, for dem kendte han.

Og de fik breve fra Hans, det ene gladere end det andet. Han var hos rare mennesker, i gode kår, og allerfornøjeligst var det at gå i skole. Der var så meget at lære og vide. Han ønskede nu bare at blive hundrede år og så engang skoleholder.

»Om vi skal opleve det!« sagde forældrene, og de trykkede hinanden i hænderne som ved altergang.

»Hvad der dog er hændt Hans?« sagde Ole. »Vorherre tænker også på fattigmands barn! Just med krøblingen skulle det vise sig! Er det ikke som om Hans kunne læse det op for os ud af eventyrbogen!«